

■ CURTAS ISTORGIAS DAVART LA DEMOCRAZIA (1)

Ils cumins e las mastralias – labors da la democrazia directa

DA CORINA CASANOVA,
CHANCELIERA FEDERALA

La Svizra n'è betg la democrazia la pli veglia, ma ella ha la tradiziun democratica confermada la pli lunga. Referendum, iniziativa e maioritad dals chantuns: Ils dretgs democratics dal pievel ed ils dretgs da cundecisiun dals chantuns en il stadi federal modern han lur ragischs en la pratica democratica dals cumins e da las mastralias ch'è sa sviluppada durant tschientaners.

Perditgas vivas da questa tradiziun èn anc oz ils cumins, sco ch'els han gi lieu il prim da matg 2011 en l'Appenzell ed en Glaruna. En la veglia confederaziun eran ils cumins sco las instanzas da decisiun las pli autas anc pli derasads. Ins differenziescha da princip duas furmas: per l'ina la radunanza plenara dals umens «onestes e prontos da sa defender» a partir da 14 u da 16 onns en ils chantuns Uri, Sviz, Sur- e Sutsilvania, Glaruna, Zug ed en ils dus Appenzell e per

l'otra la radunanza da delegads en il Grischun ed en il Vallais. Là tramettevan las vischnancas che appartegnevan ad ina lìa deputads al cumin. Las vischnancas survegnivan la glista da tractandas avant il cumin, uschia ch'ellas pudevan instruir lur deputads. Quels turnavan da la radunanza en lur vischnancas e rapportavan ils resultats da las debattas. Sch'ins stueva prender decisiuns a curta vista ch'ins n'aveva betg pudì predeliberar en las vischnancas, valeva in termin da referendum. Il dretg da veto da las vischnancas ha per exempel gi per consequenza ch'il Vallais ha introduci il chalendar gregorian dal 1582 cun in retard da passa 60 onns.

Il nov chalendar na va betg per staila a tuts

L'onn 1582 ha il papa Gregor XIII ordinà l'introduziun dal chalendar gregorian. La gronda part dals pajais catolics ha dà suatientscha immediatmain a quest cumond. In

pèr vischnancas vallesanas avevan però resalvas ed ins ha stuì debattar fin dal 1655 en il cussegl grond, il cumin chantunal vallesan da quel temp, per chattar ina soluziun ch'è ida per staila a tut las vischnancas.

Quest exempel mussa ch'els cumins n'avevan pli baud betg mo l'ultim pled en dumondas politicas profanas, mabain er en dumondas religiusas e schizunt en dumondas da la giurisdicziun. Els decidevan davart dumondas uschè impurtantas sco alianzas suror ils cumins e l'administraziun dals pajais subdits. En ils cumins vegniva dentant er debattì davart chaussas apparentain trivialas sco la dumonda, sch'in pader en Vuclina dastgava purtar il titel da professor e sch'els viticulturs da Maiavilla dastgavan laschar reparar lur butschins u betg.

Dapli davart ils cumins en ils chantuns svizzers vegnis Vus a savair en la proxima istorgia davart la democrazia.

KEYSTONE

Gronds donns en la Svizra orientala

■ (lq) La dumengia ha ina ferma daratga chaschunà gronds donns en l'Appenzell-Dador. Spezialmain la lingia da viafier tranter Urnäsch e Herisau (fo-

to) è vegnida donnegiada massivamain tras bovas ed aua che ha lavà sutora ils binaris. Quest tschancun resta probabel serrà per plirs dis. Tut en tut hai dà

pressapauc 200 annunzias pervi da la daratga. Er a Son Gagl hai dà 160 cloms d'agid pervi da tschalers inundads e plantas derschidas.

■ SVIZRA / GRISCHUN

Martgà agricul avert porscha schanzas

(rtr) Dapli schanzas che ristgas per la Svizra cun il martgà agricul avert. Quai il facit d'in studi che la scola auta da tecnica ed economia da Cuir ha fatg ensemen cun la scol'auto politecnica da Turitg. L'industria da virtualias possia profitar d'ina convenziun da commerzi liber cun l'UE. Pli-navant possian ils consuments svizzers profitar da pretschs da virtualias pli bass.

Survegnì raschun en sis da diesch cas

(lq) L'onn 2010 han las organizaziuns per la protecziun da l'ambient survegnì raschun en sis da diesch cas. Dals 54 recurs hajan sis pertutgà energias regenerablas. En tschintg dals sis cas hajan ils recursents survegnì cumplainamain raschun, en il sisavel cas per part, scriva l'Uffizi federal per l'ambient. Sch'i va tenor il cussegl na-

ziunal na duajan las organizaziuns per la protecziun da l'ambient betg pudair far recurs en il futur cunter projects da vent u d'ovras idraulicas. Il cussegl federal è dentant da l'avis ch'il dretg da recurrer da quellas organizaziuns na dastgia betg vegnir restrenschì ed ha renvià ina moziun. Il cussegl dals chantuns ha anc da decider.

Resgia a Domat: Passa 11 milliuns mancan anc

■ (rtr) La nova possessura da la resgia gronda a Domat, la Klausner Holz, n'ha anc betg pajà l'entira summa dal pretsch da cumpra. Dals passa 20 milliuns francs

ha l'uffizi da concurs survegnì fin uss be 8,5 milliuns francs. Anne Leibold, la pledadra da la Klausner Holz, ha confermà che la summa restanta vegnia pajada fin il termin

fixà da gievgia proxima. Cura la Klausner Holz vul demontar l'entir stabiliment a Domat e nua che la resgia survegn ses nov da chasa n'è betg anc enconuschent.

La resgia a Domat n'è anc betg pajada, ils cumpraders han dentant temp fin gievgia da depuner ils daners tar l'uffizi da concurs.

FOTO N. SIMMEN

Svizra: 75 onns succurs d'enviern

(rtr) Malgrà in stadi social che funcziunava en Svizra dovria i er anc oz l'organizaziun da succurs d'enviern. Quai ha ditg la presidenta Monika Weber a chaschun dal giubileum da 75 onns. Radund 17 000 persunas che tschertgan agid, tranter quellas 6000 uffants, vegnan sustegnids anc oz dal succurs d'enviern svizzer. Quai communitgescha l'organizaziun. Las organizaziuns chantunals repartan tranter auter daners per agid d'urgenza, vestgadira e mangiativas a persunas basegnusas.

L'onn 1936 han la politica e l'economia svizra fundà il succurs d'enviern svizzer. Da lez temp sa deditgava l'organizaziun en emprima lingia a dischoccupads. L'idea era da sustegnair e da gidar persunas paupras durant la stagion d'enviern. Ozendi survegnan persunas basegnusas er agid durant tut las quatter stagions.

OZ

DIE SÜDOSTSCHWEIZ
Rheinfelsweg wird zur zweispurigen Strasse

Bündner Tagblatt

Gletscherschmelze dreht Europa Hahn zu

BT und LQ erhältlich an Ihrem Kiosk

Las bandierettas averteschan ils ciclistas ed augmentan uschia era la segirezza per il muvel.

MAD

Bandierettas sin alps e pastgiras

(cc) Sin las alps e sin las pastgiras grischunas pon ins vesair questa stad bandierettas cun colurs luminusas avertentas. Ellas èn ina da las bleras mesiras da grischunBIKE. Saivs da pastgira sin sendas da viandar e sin rutas da velos da muntogna pon chaschunar accidents grevs, sch'ellas n'èn betg marcadadas en moda adequata u sche la marcaziun manca. En il rom dal project grischunBIKE è vegnida stgaffida ina bandieretta avertenta per la stagion da velos da muntogna da quest onn. Cun questa bandieretta pon il personal d'alp, las puras ed ils purs marcar lur saivs da pastgira clera-main, er sche la vesida n'è betg buna. Ultra da las colurs luminusas per ina vesavladad optimala sin distanza vegnan las ciclistas ed ils ciclistas suppligads sin las bandierettas en quatter linguas da puspè serrar las saivs. Las bandierettas re-

sistentas a l'aura vegnan consegnadas gratuitamain a las uniuns da traffic, als chaus d'alp sco er a las puras ed als purs. Ellas pon vegnir empustadas sut www.graubuendenbike.ch.

GrischunBIKE è in project dal chantun per megliar la valurizaziun en il turissem da stad. Sut la direcziun dal post spezialisà per il traffic betg motorisà da l'Uffizi da construcziun bassa dal Grischun è quest project vegnì lantschà la stad 2010. Uschia vegnan tranter auter eruids questa stad cun agid d'ina vasta retschertga ils basegns da noss giasts ch'èn en gir cun velos da muntogna. Ils resultats da questa retschertga vegnan alura a gidar las destinaziuns da sviluppar purschidas che correspundan als basegns da lur clientella.

Ulteriuras infurmaziuns davart quest project sa chattan sut www.graubuendenbike.ch

■ L'AURA

Pli u manc sulegl e vers saira temporals

Situaziun generala: Aria fitg chauda vegn manada vers la Svizra

Oz: En il Grischun central cunzunt la damuan anc blier sulegl. Suenters mezdi intgins nivels. Vers saira per part temporals fitg ferm. En il sid ed en l'Engiadina chaud ed aura da stad. La saira temporals pli ferm. Temperaturas en il Grischun fin 26 grads.

Prognosa: Mesemna singulas scleridas, per gronda part dentant surtratg. Suenters mezdi ferm temporals per part fitg intensiv. Temperaturas da 23 fin 26 grads.

